

Vergaderjaar 2023–2024

32 813

Kabinetsaanpak Klimaatbeleid

Nr. 1404

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR KLIMAAT EN ENERGIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 17 juni 2024

Het Nationaal Klimaat Platform (NKP) is in november 2022 opgericht om de maatschappelijke betrokkenheid bij klimaatbeleid vergroten. Het platform functioneert onafhankelijk en signaleert de kansen en knelpunten die burgers en ondernemers ervaren binnen de klimaat- en energietransitie en adviseert gevraagd en ongevraagd aan de Minister voor Klimaat en Energie. In de afgelopen periode heeft het NKP waardevolle adviezen met het kabinet gedeeld. Middels deze brief informeer ik u over deze adviezen en deel ik de overige activiteiten van het NKP waarmee zij bijdraagt aan de transitie¹.

Het mandaat van het Nationaal Klimaat Platform

Het Nationaal Klimaat Platform is ondergebracht bij het Overlegorgaan voor de Fysieke leefomgeving met Kees Vendrik als voorzitter van het platform. Een van de kerntaken van het NKP is het signaleren en agenderen van ontwikkelingen in de samenleving die van belang zijn voor het klimaat- en energiebeleid. Twee keer per jaar worden die signalen thematisch gebundeld en geagendeerd bij de Minister voor Klimaat en Energie² in een signalenrapport. Voor het ophalen van de signalen is het NKP doorlopend in gesprek met burgers en bedrijven. Ze gaan op werkbezoek en organiseren bijeenkomsten om de dialoog te voeren over grote klimaatthema's, waaronder toekomstperspectieven voor de landbouw, verduurzaming van de amateursport en de ontwikkeling van het lokale energiesysteem. Met zeswekelijkse webinars wordt kennis over tal van thema's gedeeld voor zowel burgers, mkb als andere organisaties.

¹ U bent eerder geïnformeerd over het werk van het NKP via o.a. de voorjaarsbesluitvorming 2023 (Kamerstuk 32 813, nr. 1230), de brief in reactie op het WKR advies (kamerstuk, 32 813, nr. 1384) en via de reactie op de initiatiefnota van het lid Kröger over energiecoöperaties (Kamerstuk 36 532, nr. 2).

² Publicaties | Nationaal Klimaat Platform

Het NKP heeft mandaat gekregen om ook verbinding te leggen met burgers die enige afstand tot het onderwerp klimaat voelen. Dat doet het NKP door zelf de wijken in te gaan, gesprekken te voeren met jongeren op mbo's, maar bijvoorbeeld ook door organisaties als «Sterk uit Armoede» en de «Alliantie Inclusieve energietransitie» nauw te betrekken. Afgelopen december 2023 organiseerde het NKP «de Top van Onderop», een vrij toegankelijk en landelijk evenement waar initiatieven uit de samenleving centraal stonden. Bijna 400.000 mensen bekeken de live-TV registratie van het evenement bij de KRO/NCRV.

Ik zal hieronder achtereenvolgens ingaan op twee signalenrapporten van het NKP en twee losstaande adviezen die ze de afgelopen periode heeft uitgebracht.

Signalenrapporten

Daadkracht is nodig voor draagvlak

Eind juni 2023 heeft het NKP haar eerste signalenrapport gepubliceerd. Het rapport heet «Daadkracht en draagvlak» omdat uit verschillende onderzoeken blijkt dat er veel draagvlak is voor klimaatbeleid, maar dat dat dit draagvlak voor veel burgers en ondernemers afhangt van de mate van duidelijkheid en daadkracht die de overheid laat zien. Het NKP komt met drie overkoepelende signalen: 1) Maatschappelijke initiatieven worden onvoldoende op waarde geschat; 2) Nog niet iedereen kan meedoen; 3) Ook ondernemers vragen om perspectief en een consistent beleid.

Het NKP adviseert om maatschappelijke initiatieven beter te ondersteunen. Het NKP heeft dit advies vervolgens zelf verder opgepakt en is met een voorstel gekomen over hoe die ondersteuning eruit kan zien. Hier kom ik later in deze brief nog op terug.

Het tweede signaal is dat nog niet iedereen mee kan doen. Voor het kabinet staat het voorop dat iedereen mee moet kunnen doen in de klimaattransitie. Daarom heeft het kabinet verschillende maatregelen genomen om huishoudens met een kleine beurs te ondersteunen. Bijvoorbeeld door hen voor 0% rente te laten lenen uit het warmtefonds, door prestatieafspraken te maken met woningbouwcorporaties en particuliere verhuurders om EFG-labels uit te faseren, en door meer geld beschikbaar te stellen voor energiecoaches en -fixers (Kamerstuk 29 023, nr. 511).

Het derde signaal uit dit signalenrapport kwam van ondernemers. Zij hebben geen bezwaar tegen een ambitieus klimaatbeleid, mits dit beleid consistent is en een duidelijk handelingsperspectief biedt. Onder andere het Nationaal Programma Energiesysteem, de nieuwe Energiewet en het nieuwe Klimaatplan 2025–2035 voorzien deels in die behoefte aan meer consistentie. Het kabinet werkt ook aan het begrijpelijker en eenvoudiger maken van het geheel aan regelingen en programma's voor het mkb. Deze ondersteuning is op dit moment verdeeld over vijf ministeries en ten minste 37 regelingen. Om deze ondersteuning effectiever en efficiënter te maken wordt onder leiding van de Minister van Economische Zaken en Klimaat gewerkt aan een analyse van het huidige beleid, daarbij komt een set aanbevelingen hoe deze ondersteuning concreet verbeterd kan worden (zie Kamerbrief over verduurzaming van het mkb, Kamerstuk 32 637, nr. 640). Deze aanbevelingen worden eind 2024 verwacht.

Meer aandacht voor het lokale energiesysteem

In november 2023 publiceerde het Nationaal Klimaat Platform haar tweede signalenrapport «Basis in balans», waarmee het aandacht vraagt voor het lokale energiesysteem. Het NKP signaleert dat de ontwikkeling van het decentrale deel van het energiesysteem achterloopt op het centrale energiesysteem. Dat is problematisch, zegt het NKP, omdat de netcongestie verergert, de groei van elektrisch rijden vertraagt, collectieve initiatieven voor lokale energie stilvallen en klimaatrechtvaardigheid onder druk komt te staan. Onvoldoende aandacht voor de lokale transitie ondermijnt het draagvlak voor de gehele transitie, zegt het NKP.

Het NKP geeft drie concrete aanbevelingen: 1) beloon versnelling door de inzet van omgevings- en leefbaarheidsfondsen bij grote infrastructurele energieprojecten (zodat mensen die hinder ondervinden van werkzaamheden voor het centrale energiesysteem, ook voordelen ervaren in hun directe omgeving, bijvoorbeeld omdat hun eigen wijk versneld verduurzaamd wordt); 2) veranker lokale systeemintegratie in het Nationaal Plan Energiesysteem; en 3) bevorder energiehub op bedrijventerreinen.

Het Kabinet heeft op deze drie domeinen stappen gezet. Wat betreft leefbaarheidsfondsen, wijs ik graag op de gebiedsinvesteringen in het kader van de Aanvullende routekaart windenergie op zee. Om de aanlanding van het net op zee verantwoord in te passen, heeft het kabinet in 2022 € 500 miljoen gereserveerd voor gebiedsinvesteringen die de leefkwaliteit in de omgeving van aanlandlocaties versterken (Kamerstuk 33 561, nr. 53).

De doorvertaling van het Nationaal Plan Energiesysteem naar de regio vindt plaats door nieuwe interbestuurlijke afspraken over de gewenste decentrale ontwikkelingen van het energiesysteem. Die afspraken gaan over de systeemopgave regionaal, het oplossen van knelpunten en de manier van samenwerken. Hierbij is oog voor zowel de betaalbaarheid als de betrouwbaarheid van het energiesysteem. Hierbij wordt ook verder uitvoering gegeven aan de hoofdkeuze «samen sturen» in het NPE.

Voor energiehub op bedrijventerreinen worden meerdere acties ondernomen. Zowel in het kader van het Landelijk Actieprogramma Netcongestie en het Programma Verduurzaming Bedrijventerreinen als met behulp van het Stimuleringsprogramma energiehub dat de ontwikkeling van pilots faciliteert. Hierover heb ik recentelijk een brief met uw Kamer gedeeld (Kamerstuk 32 813, nr. 1398).

Adviezen NKP

Meer ondersteuning voor maatschappelijk initiatief

Het NKP heeft naar aanleiding van haar eerste signalenrapport haar voorstel voor een Nationaal Programma Maatschappelijk Initiatief gepresenteerd. Burgers en ondernemers tonen dat ze in staat zijn om samen te bouwen aan bestaanszekerheid en eigenaarschap van energie. Het NKP constateert echter dat nog te veel initiatief van burgers strandt vanwege juridische en financiële belemmeringen. Deze maatschappelijke daadkracht krijgt nog niet de erkenning die het verdient en dit schaadt het draagvlak volgens het NKP.

Het voorstel heet «Lokale daadkracht versterkt» en gaat specifiek over initiatief binnen het energiedomein. Het voorstel bevat vijf actielijnen waarop extra inzet nodig is: 1) ontwikkel van nieuwe vormen van lokale collectiviteit, 2) versterk de juridische positie van burgerinitiatieven, 3)

ondersteun initiatieven met laagdrempelig beschikbare expertise en standaardisering, 4) versterk de uitvoeringskracht, en 5) signaleer en leer van de uitvoeringspraktijk.

Het programma bevat opties en ideeën voor een Nationaal Programma waar, volgens het NKP, 100 miljoen euro voor nodig is. Ik ben het ermeens dat initiatiefnemers nog lang niet altijd de aandacht krijgen die ze verdienen. Eerder schetste ik in de «Visie op burgerbetrokkenheid bij de energietransitie» (Kamerstuk 32 813, nr. 1231) en recent nog in mijn reactie op de initiatiefnota van het lid Kröger over «Energie met elkaar: Energiecoöperaties als hart van ons energiesysteem» (Kamerstuk 36 532, nr. 2) de eerste contouren om maatschappelijke initiatieven op het gebied van energie te versterken. Belangrijk blijft de inzet op diversiteit in initiatieven, en het verlagen van drempels waar initiatiefnemers tegenaan lopen.

Gezien de huidige demissionaire status van het kabinet en het voornemen om het nieuwe kabinet nog voor de zomer te installeren, laat ik het aan mijn opvolger om inhoudelijk reactie te geven op het programmavoorstel.

Maak duurzaam gedrag het nieuwe normaal

Op verzoek van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat heeft het NKP advies uitgebracht voor het Klimaatplan 2025–2035. Het NKP heeft hiervoor tijdens twee bijeenkomsten gesprekken gevoerd met ca. 100 burgers en tevens interviews gehouden met een aantal maatschappelijke organisaties.³ In de gesprekken met deze burgers is hen gevraagd: «geef een beeld wat de samenleving kan doen aan de verduurzaming van eten, van reizen, van wonen en van spullen gebruiken (consumenten)».

Het NKP heeft vier rode draden uit de gesprekken en interviews gehaald: 1) maak duurzaam gedrag meer vanzelfsprekend, tastbaar en zichtbaar, 2) versterk lokale en collectieve acties, 3) geef vaker en nadrukkelijker aan welk gedrag (on)wenselijk is, en 4) meer differentiatie in het beleid. De kern van deze rode draden is dat duurzaam gedrag volgens burgers het nieuwe normaal moet worden.

Het schrijfproces voor het Klimaatplan is nu in volle gang. Hiervoor wordt geput uit de adviezen van het NKP. Het Klimaatplan zal een perspectief bevatten op een klimaatneutrale samenleving in 2050. Voor het opstellen van dit perspectief zal gebruik gemaakt worden van de richtinggevende waarden (zoals rechtvaardigheid) die ook onderdeel zijn van de aanbevelingen van het NKP. Ook zal het Klimaatplan een aantal uitgangspunten formuleren voor toekomstig klimaatbeleid. Mede op basis van het NKP advies wordt «Ruimte laten voor maatschappelijk initiatief» onderzocht als een van deze uitgangspunten. In de contourenbrief over het klimaatplan (Kamerstuk 32 813, nr. 1311) staat ook dat het demissionaire kabinet voornemens is in het Klimaatplan meer aandacht te hebben voor duurzaam gedrag en wat daarvoor nodig is van overheid en bedrijfsleven.

De internetconsultatie voor het ontwerpKlimaatplan vindt dit najaar plaats. Hierover zal uw Kamer nader worden geïnformeerd. Besluitvorming over het definitieve Klimaatplan staat gepland voor begin 2025.

³ Stichting Sterk uit Armoede, de Alliantie inclusieve energietransitie en Stichting Klimaatgesprekken

Tot slot

Het NKP heeft zichzelf in korte tijd op de kaart gezet. Veel partijen weten het platform inmiddels goed te vinden. Via hun rapporten en adviezen delen zij duidelijke boodschappen over wat er vanuit het Rijk nodig is voor de versnelling van de klimaat- en energietransitie bij burgers en mkb. Het NKP biedt daarmee een aanvullend perspectief omdat zij een brede doorsnee van de samenleving weet te bereiken en een continue dialoog voert over wat burgers en bedrijven nodig hebben om mee te kunnen doen.

Het NKP zal de komende periode nog meer aandacht besteden aan «het stille midden» door actief kwetsbare wijken in te gaan en in gesprek te gaan met bewoners en hun «lokale helden». Ik onderstreep het belang om ook deze groep goed te betrekken in de dialoog. Ook zal het NKP de komende periode een scherper beeld schetsen van de kansen en knelpunten die kleine ondernemers ervaren in de energie- en klimaattransitie. Verder publiceert het NKP op 18 juni a.s. een nieuw signalenrapport «Bouwstenen voor bestaanszekerheid» waarin centraal staat hoe klimaatbeleid zou kunnen bijdragen aan de bestaanszekerheid van kwetsbare burgers en ondernemers. Ook publiceert het NKP medio juni een advies over het verduurzamen van sportaccommodaties, zodat de energierekening voor amateursportverenigingen betaalbaar blijft en sporten voor iedereen bereikbaar. Dat is volgens het NKP een effectieve manier om mensen te bereiken die zich minder betrokken voelen bij de transitie.

Ik wil het NKP bedanken voor hun adviezen de afgelopen tijd en laat het aan mijn opvolger om verder met de adviezen van het NKP aan de slag te gaan.

De Minister voor Klimaat en Energie,
R.A.A. Jetten